

Arbeidsinspectie
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Projectrapportage inspectieproject

Dierenartspraktijken

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Projectopzet en uitvoering	4
1.1 Aanleiding en doelstellingen	4
1.2 Uitvoering	4
1.3 Communicatie	5
2 Projectresultaten	6
2.1 Totaaloverzicht arbeidsomstandigheden	6
2.2 Resultaten per onderwerp	7
2.3 Kernenergiewet	9
3 Conclusies, aanbevelingen en het vervolg	11
3.1 Conclusies: de doelstellingen m.b.t. arbeidsomstandigheden	11
3.2 Conclusies: de doelstellingen m.b.t. stralingsbescherming	11
3.3 Algemene conclusies	11
3.4 Beleidsaanbevelingen voor de branche	12

Voorwoord

Het beroep van dierenarts is zwaar. Het ziekteverzuim en de instroom in de arbeidsongeschiktheid is bovengemiddeld hoog. De arbeidsrisico's van dierenartsen en hun assistenten zijn heel divers: Er wordt gewerkt met verschillende chemische stoffen, van medicijnen tot narcosegassen en schoonmaakmiddelen, er moet getild en gesjord worden aan dieren in vaak onhandige lichaamshoudingen en men heeft te maken met psychische druk van ongeduldige klanten, volle wachtkamers en agressieve dieren. En ook vergroot het contact met dieren de kans op het oplopen van een besmettelijke ziekte.

Daar komt nog bij dat bijna alle dierenartspraktijken röntgenfoto's van dieren maken en daarbij een flinke stralingsdosis op kunnen lopen, zeker als er wordt gewerkt met mobiele röntgentoestellen waar de richting van de röntgenbundel ook horizontaal kan zijn.

In het verleden heeft de Arbeidsinspectie diverse inspectieprojecten uitgevoerd om de naleving van de Kernenergiewet te controleren. De andere arbeidsrisico's zijn niet eerder onderwerp van inspectie geweest. Daarom heeft de Arbeidsinspectie in 2009 een uitgebreid inspectieproject bij dierenartsen gehouden, met aandacht voor zowel arbeidsomstandigheden als stralingsbescherming.

In ongeveer de helft van de geïnspecteerde praktijken zijn in dit project een of meer overtredingen geconstateerd. De inspecteurs zijn daarbij op het terrein van fysieke belasting nog heel coulant geweest, omdat we erkennen dat er voor sommige fysiek zware werkzaamheden, geen gemakkelijke oplossingen zijn. Verheugend was wel te ontdekken dat verschillende praktijken hun creativiteit inzetten om bepaalde belastende situaties te verlichten, ook als daarbij de medewerking van de klant (veehouder) nodig is.

Overtredingen waren vaak het gevolg van een overwegend passieve instelling van de dierenartsen en gebrek aan prioriteit: men maakt onvoldoende gebruik van de preventieve maatregelen die beschikbaar zijn en van de instrumenten die de beroepsvereniging, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, heeft ontwikkeld.

Sinds maart 2010 is er een Arbocatalogus voor dierenartsen beschikbaar over fysieke belasting, psychosociale belasting en zwangerschap. Ik spreek de hoop uit dat deze catalogus de diergeneeskundige praktijk voor wat betreft de arbeidsomstandigheden op een hoger peil zal brengen.

Mr. J.A. van den Bos
Inspecteur-Generaal Sociale Zaken en Werkgelegenheid

1 Projectopzet en uitvoering

Tussen april 2009 en januari 2010 heeft de Arbeidsinspectie dierenartspraktijken geïnspecteerd. Het was de eerste keer dat er op arbeidsomstandigheden is geïnspecteerd. Naleving van de Kernenergiewet bij het werken met röntgentoestellen was al eerder gedaan.

1.1 Aanleiding en doelstellingen

Het werk van praktiserende dierenartsen is veeleisend, hoogwaardig en wat arbeidsomstandigheden betreft zeker niet altijd zonder risico's: onregelmatige werktijden, hoge werkdruk, fysieke belasting en ook het oplopen van door dieren overgebrachte ziektes (zoönosen) komt voor, naast bijvoorbeeld gewond raken door schrikachtige of agressieve beesten.

Het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid van dierenartsen is bovengemiddeld hoog: Zo'n 15% van de praktiserende dierenartsen wordt geconfronteerd met geheel of gedeeltelijke arbeidongeschiktheid (Tvd dec. 2006). De belangrijkste oorzaak van arbeidsongeschiktheid is aandoeningen van het bewegingsapparaat (55%) en psychische klachten (23%). De gemiddelde leeftijd waarop een dierenarts arbeidsongeschikt wordt is 46 jaar; aanmerkelijk jonger dan vergelijkbare beroepsgroepen als tandartsen of huisartsen. Deze gegevens en het feit dat er nog niet eerder projectmatig op arbeidsomstandigheden is geïnspecteerd in dierenartspraktijken, is aanleiding geweest tot het inspectieproject.

Er zijn in het verleden wel verschillende inspecties geweest bij dierenartspraktijken in het kader van de Kernenergiewet (KEW). Daarbij is gelet op regelgeving (Kernenergiewet, Besluit stralingsbescherming en KEW-vergunningsvoorschriften) die van toepassing is bij het gebruik van röntgentoestellen. In de inspecties van 2001, 2002 en 2005 bleek 60 tot 75% van de onderzochte praktijken in overtreding. Bovendien zijn er signalen dat bij het werken met mobiele röntgenapparatuur buiten het praktijkgebouw, onvoldoende beschermende maatregelen worden getroffen. Dit zou vooral gelden voor mobiele dienstverleners (niet zijnde dierenartsen) die bijvoorbeeld in opdracht van verzekeraars röntgenopnames maken bij paardeneigenaren. Daarom heeft de Arbeidsinspectie besloten om behalve naar naleving van de Arbeidsomstandig-

hedenwet ook wederom te inspecteren op de Kernenergiewet.

De doelstellingen van het inspectieproject waren:

1. Verhoging van de naleving van de Arbwet en KEW in dierenartspraktijken op het terrein van risico's die samenhangen met:
 - fysieke belasting
 - biologische agentia/gevaarlijke stoffen/ioniserende straling en
 - psychosociale arbeidsbelasting, met name werkdruk.
2. Inzicht in de mate waarin genoemde arbeidsrisico's zich vaker voordoen bij bepaalde specialisaties, beroepsgroepen of typen praktijken binnen de branche en in de mate waarin maatregelen die men treft om deze risico's te verkleinen als effectief worden ervaren.
3. Het vinden van "goede praktijken", d.w.z. slimme oplossingen/maatregelen die individuele dierenartsen toepassen en die effectief beschermen tegen bepaalde arbeidsrisico's, in het bijzonder met betrekking tot het verminderen van de fysieke belasting.

1.2 Uitvoering

Het werk van een dierenarts die landbouwhuisdieren in zijn of haar praktijk heeft, speelt zich voor een belangrijk deel af op de boerderij. De werksituaties die zij daar aantreffen zijn niet standaard en vaak lastig te beïnvloeden. In dit project is daarom zowel op de praktijk of kliniek geïnspecteerd, als "bij de boer".

Er zijn in Nederland ruim 1300 dierenartspraktijken. Een groot deel hiervan, vooral in de stedelijke gebieden richt zich uitsluitend op gezelschapsdieren, enkele tientallen praktijken behandelen alleen maar paarden of alleen maar landbouwhuisdieren. De rest behandelt zowel landbouwhuisdieren als gezelschapsdieren. In de selectie van te bezoeken praktijken is rekening gehouden met een voldoende afspiegeling van de verschillende type praktijken.

In elke praktijk is hetzij op de KEW hetzij op de Arbwet geïnspecteerd.

Voor praktijken die op de Kernenergiewet zijn geïnspecteerd is specifiek gezocht naar dierenartsen die gebruik maken van mobiele röntgenapparatuur voor het maken van röntgenopnamen van paarden. Het werken met deze toestellen is risicovoller dan werken met de vaste röntgentoestellen, omdat er ook in horizontale richting wordt gestraald.

Voor de Arboret-inspecties zijn dierenartspraktijken geselecteerd uit alle overige praktijken. Hier is geïnspecteerd op de belangrijkste arbeidsrisico's in dierenartspraktijken, t.w.: infectieziekten, fysieke belasting en gevaarlijke stoffen.

Infectieziekten: Diverse infectieziekten kunnen van dier op mens worden overgedragen (zoönosen). Voorbeelden zijn kattenkrabziekte, ringworm (een schimmelinfectie), toxoplasmose (vooral gevaarlijk voor zwangeren).

Fysieke belasting: Honden moeten op en af de behandeltafel worden getild, bepaalde werkzaamheden op de boerderij zijn fysiek zwaar, bijvoorbeeld assisteren of het uitvoeren van een verlossing van een koe al dan niet via een keizersnede. Ook voor andere onderzoeks- of medische handelingen op de boerderij zijn de omstandigheden vaak niet optimaal voor de lichaamshouding.

Gevaarlijke stoffen: De ene praktijk werkt met inhalatieanesthesie, de andere met intraveneuze anesthesie. Allerlei andere chemische stoffen en producten worden gebruikt voor therapieën, desinfectie en schoonmaak. In dit project is speciaal aandacht geschonken aan de blootstelling en aan de beoordeling van die blootstelling aan

anesthesiegassen in de operatiekamer en de recoveryruimte, waar dieren deze gassen nog geruime tijd uitademen na afloop van een operatie.

Tijdens het inspectieproject is met behulp van een vragenlijst geïnventariseerd in hoeverre de dierenartsen en assistenten tijdens het werk te maken hebben met fysiek belastende handelingen, te hoge werkdruk ervaren of patiënten moeten behandelen die infectieus kunnen zijn voor henzelf. Ook is een aantal vragen gesteld over het gebruik van de röntgentoestellen.

1.3 Communicatie

Voorafgaande aan het inspectieproject is in diverse bijeenkomsten van de Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) het inspectieproject gepresenteerd. Ook is het project aangekondigd in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van de KNMvD.

2 Projectresultaten

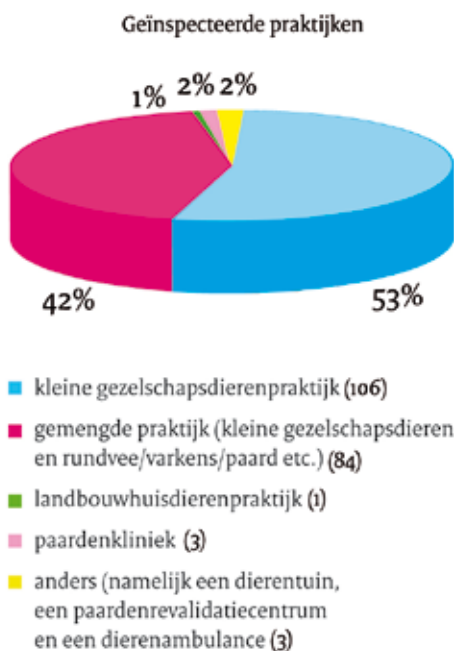
In bijna de helft van de dierenartspraktijken zijn op de geïnspecteerde Arbo-onderwerpen geen overtredingen geconstateerd. Bij de praktijken die met een mobiel röntgentoestel werken en die op het terrein van de stralingsbescherming zijn geïnspecteerd was dit bij 36% van de praktijken het geval.

Er zijn diverse instrumenten beschikbaar om de arbeidsomstandigheden te verbeteren. Maar deze worden te weinig gebruikt.

In totaal zijn 258 dierenartspraktijken geïnspecteerd. In 197 praktijken is geïnspecteerd op naleving van de Arbeidsomstandighedenwet. In 61 praktijken is de naleving van de Kernenergiewet geïnspecteerd. De resultaten van de KEW-inspecties en van Arbo-inspecties zijn apart beschreven

2.1 Totaaloverzicht arbeidsomstandigheden

In 197 praktijken is gekeken of de verplichtingen vanuit de Arbowet worden nageleefd. De selectie is statistisch gesproken niet representatief voor de totale beroepspraktijk maar geeft een voldoende beeld van de diversiteit aan praktijken die er op dit moment in Nederland zijn.

In 94 praktijken (48%) werden de Arbowet-verplichtingen waarop is geïnspecteerd, nageleefd; in 34 praktijken (17%) was het op een enkel punt na in orde. In deze laatste praktijken heeft de Arbeidsinspecteur het vertrouwen uitgesproken dat de werkgever de tekortkomingen zou opheffen zonder dat een controlebezoek nodig zou zijn.

In de 103 praktijken waar één of meer overtredingen zijn geconstateerd (inclusief de 34 praktijken waar is “gestimuleerd”), waren er gemiddeld 2,1 overtredingen per praktijk. Er is in geen enkele praktijk meteen een boete opgelegd of het werk stilgelegd.

Op de volgende onderwerpen zijn overtredingen aangetroffen:

Onderwerp van overtreding	Overtredingen		Bezochte praktijken (N=197)	
	Aantal	In %	Aantal	In %
Gevaarlijke stoffen	101	47%	61	31%
Risico-inventarisatie en evaluatie	52	24%	44	22%
Persoonlijke beschermingsmiddelen	18	8%	19	10%
Aandacht voor bijzondere groepen	14	7%	14	7%
Infectieziekten	13	6%	9	5%
Fysieke belasting	13	5%	12	6%
Overig	6	3%	5	3%
Totaal	215		--	

2.2 Resultaten per onderwerp

2.2.1 Fysieke belasting

De feiten:

Bij navraag bleek dat in 79% van alle geïnspecteerde praktijken men in meer of mindere mate fysiek belastend werk moet doen. In 38% komt dat vaak of regelmatig voor, in 32% is dit soms het geval en in 9% nauwelijks. In de overige 21% van de praktijken had men volgens eigen zeggen niet te maken met fysieke belasting. Het werken in praktijken waar men landbouwhuisdieren behandelt (de gemengde of landbouwhuisdieren-praktijken) is fysiek zwaarder dan in de praktijken met alleen gezelschapsdieren. Als voorbeelden waarbij fysieke belasting optreedt,

noemen dierenartsen vooral: het tillen van zware honden; verlossingen van runderen al dan niet via een keizersnede en het rectaal opvoelen van koeien voor drachtigheids- of vruchtbaarheidsonderzoek. Ook het langdurig in ongunstige werkhoudingen werken komt voor bijvoorbeeld tijdens sommige operaties, bij het bekappen van de klauwen van runderen of bij kreupelheidsonderzoek van paarden. Opgemerkt werd dat tijdens de opleiding weinig aandacht is voor aspecten als fysieke belasting.

De oplossingen:

Er wordt een veelheid aan hulpmiddelen genoemd die gebruikt worden in de praktijk om het werk fysiek minder zwaar te maken; hoog-laagtafels, rijdende brancards, tilhulpmiddelen, verstelbare zitkrukken, en op de boerderij allerlei voorzieningen als klauwenkapkarren en opvoel- of keizersnedeboxen. Sommige praktijken rekenen zelfs een gereduceerd tarief bij boeren die een dergelijke voorziening hebben. Ook worden er ergonomisch betere werkwijzen toegepast. Al met al zegt 70% van de bevroegde personen er vertrouwen in te hebben dat de maatregelen die genomen zijn, ook effectief zijn in het bestrijden van te zware fysieke belasting. De KNMvD heeft op verschillende plaatsen in Nederland ergonomie-workshops georganiseerd. Gezien het breed ervaren van fysieke overbelasting tijdens het werk valt deelname hieraan tegen: slechts 30% van de personen die men sprak heeft een van de workshops gevolgd.

De overtredingen:

In de inspecties is bij het onderwerp fysieke belasting rekening gehouden met de stand van de techniek van beschikbare maatregelen. Er zijn tot nog toe echter weinig hulpmiddelen om de fysieke belasting van de

dierenartsen en -assistenten te verminderen. Voor verschillende situaties waar men fysiek zwaar werk moet verrichten, bestaan geen of onvoldoende goede hulpmiddelen. Bovendien is men op de boerderij vaak afhankelijk van de medewerking van de veehouders om voorzieningen, zoals een afkalftafel, te treffen. Daar waar volgens de stand van de techniek wél maatregelen beschikbaar waren die redelijkerwijs konden worden geëist, is gehandhaafd. In de praktijk was dit uitsluitend het geval als men niet beschikte over een hoog-laagbehandeltafel voor kleine huisdieren. Dit was in 6% van de praktijken het geval.

2.2.2 Gevaarlijke stoffen

De overtredingen:

De meeste overtredingen zijn geconstateerd met gevaarlijke stoffen: Overtredingen varieerden van het slordig omgaan met allerlei verschillende gevaarlijke stoffen, zoals desinfectie- of schoonmaakmiddelen, (algemene hygiëne is een eerste vereiste) tot het niet beoordeeld hebben van de mate van blootstelling aan inhalatieanesthesiegassen. Ook ontbrak er soms een goede afzuiging in de operatiekamer, terwijl er met dergelijke gassen werd gewerkt. Verder werden de Veiligheidsinformatiebladen niet gebruikt om de werknemers voor te lichten over de risico's van de verschillende stoffen of producten. In 10% van de praktijken werden geen persoonlijke beschermingsmiddelen gebruikt voor bijvoorbeeld het schoonmaken of desinfecteren van de praktijkruimte. De Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) heeft een module "Reiniging en desinfectie dierenartspraktijken" ontwikkeld die gebruikt kan worden voor het opzetten van een schoonmaakprotocol. Dit protocol is onder de aandacht gebracht van de praktijken die hier tekortschoten.

2.2.3 Infectieziekten

De feiten:

Een aantal infectieziekten van dieren kunnen overgedragen worden op de mens, de zogenaamde zoonosen. Voorbeelden van dergelijke zoonosen zijn Q-koorts, diverse veroorzakers van maagdarfstoornissen (Salmonella, E. coli, Campylobacter), ringworm (een schimmelinfectie), kattenkrabziekte, toxoplasmose, schurft en papegaaienziekte. Eigenlijk heeft elke dierenartsenpraktijk wel eens met zo'n voor mensen besmettelijke dierziekte te maken. Toch geeft maar ruim 80% van de praktijken aan dieren te behandelen die besmettelijk zouden kunnen zijn voor henzelf.

Meer gemengde/landbouwhuisdierenpraktijken (92%) dan gezelschapsdierenpraktijken (77%) onderkennen dit risico overigens. Op de vraag aan die 80% van de praktijken hoe vaak men het afgelopen jaar een zoönose door heeft gemaakt antwoordde 27% dat dit één of meer keer is voorgekomen bij zichzelf of bij een collega. Dit was voor de gezelschapsdierenpractici en de dierenartsen in de gemengde/landbouwhuisdierenpraktijk respectievelijk 23% en 36%.

De oplossingen:

Met behulp van persoonlijke hygiëne, het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen en veilige werkwijzen probeert men het oplopen van een zoönose te voorkomen. Ook wordt in ongeveer een derde van alle praktijken zo mogelijk gevaccineerd tegen een of andere zoönose. De kennis over nieuwe ontwikkelingen op het gebied van zoönosen doet men voornamelijk op via de beroepsvereniging, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD), en via cursussen, internet of vaktijdschriften.

De overtredingen:

Uit de inspectieresultaten blijken praktijken vrijwel allemaal de wettelijke verplichtingen voor het onderwerp infectieziekten na te leven. Slechts bij 5% van de praktijken zijn er overtredingen op dit punt aangetroffen. Daar werd geconstateerd dat er gegeten of gedronken werd in de spreek- of behandelkamer

waar ook mogelijk infectieuze patiënten worden behandeld. Ook werd er in een enkele praktijk slordig omgegaan met de persoonlijke beschermingsmiddelen; ze werden niet gescheiden van de overige kleding opgeborgen, of niet goed ontsmet of schoongemaakt.

2.2.4 Werkdruk

Op het onderwerp werkdruk is niet geïnspecteerd. Wel zijn er vragen gesteld om te inventariseren hoe hoog men de werkdruk ervaart en waar die door wordt veroorzaakt.

De feiten:

Uit de inventarisatie blijkt dat 41% van de bevroegde dierenartsen in meer of mindere mate last heeft van te hoge werkdruk: bij 13% komt dit vaak of regelmatig voor (vooral in de geïnspecteerde gezelschapsdierenpraktijken (18%) ten opzichte van 7% in de gemengde of landbouwhuisdierenpraktijken), in 25% van de praktijken ervaart men soms een te hoge werkdruk en in 3% nauwelijks. Als oorzaken voor een te hoge werkdruk worden genoemd: spoedeisende zaken die het normale werk verstoren, volle wachtkamers bij inloosprekuren, seizoensinvloeden (de zomer wordt ervaren als een drukke periode zowel vanwege vakanties van collega's als vanwege het grote aantal verwondingen omdat (landbouwhuis)dieren buiten lopen) en nachtdiensten. Sowieso zegt men lange werkdagen te hebben: 47% van de ondervraagden zegt meer dan 40 uur per week te werken en 38% zelfs 50 uur of meer. Overigens was 85% van de dierenartsen die men sprak eigenaar van of werkgever in de praktijk. Slechts 15% was dierenarts in loondienst. Van de dierenartsen die meer dan 40 uur per week werkten was slechts 8% in loondienst. Een andere bron van werkdruk zijn agressieve of lastige klanten.

De oplossingen:

De maatregelen die worden getroffen om te hoge werkdruk tegen te gaan zijn onder andere het aanpassen van taken en hoeveelheid werk van medewerkers, meer aandacht schenken aan geregelde, functionele contacten met collega's en leidinggevend, nazorg bij ingrijpende gebeurtenissen, het in goed overleg plannen van pauzes en snipperdagen, consulttijden verruimen, spreekuren draaien alleen op afspraak, meer personeel aannemen. Ruim 60% noemt de bij hen genomen maatregelen effectief. In de Arbocatalogus van de branche is het onderwerp werkdruk opgenomen en worden er ook praktische maatregelen beschreven.

2.2.5 Overige tekortkomingen

Een van de geconstateerde tekortkomingen is dat er één of meer onderwerpen ontbreken in de risico-inventarisatie en -evaluatie en het bijbehorende plan van aanpak, of dat deze niet worden aangepast als de situatie wijzigt. In bijna een kwart van de praktijken was dit het geval.

Bedrijven moeten in hun bedrijfsvoering rekening houden met bijzondere groepen werknemers, zoals zwangeren, kinderen of mensen met een handicap. In dit inspectieproject is geconstateerd dat in 7% van de geïnspecteerde praktijken onvoldoende aandacht bestond voor zwangere werknemers. In de dierenartsenpraktijk zijn er diverse risico's voor het ongeboren kind: Er moeten met een zwangere afspraken gemaakt worden over het vermijden van contact met bepaalde virussen of bacteriën door bepaalde werkzaamheden niet meer te doen, over zwaar tillen en over blootstelling aan röntgenstraling. Dit was niet overal het geval.

2.3 Kernenergiewet

2.3.1 Algemeen beeld

Meer dan 90% van de dierenartspraktijken beschikt over één of meer toestellen voor het maken van röntgenfoto's van dieren. Meestal worden deze hiervoor op een tafel gelegd en vastgehouden door een of twee personen, die daardoor vlakbij de stralingsbundel staan. Het dragen van een loodschort en eventueel loodhandschoenen is essentieel om te hoge blootstelling aan zogenoemde stroostraling te voorkomen.

Tijdens het inspectieproject is in de geïnspecteerde dierenartspraktijken een aantal vragen gesteld over het stralingsbeschermingsbeleid in deze praktijken. Dit levert het volgende op:

Bijna elke (94%) praktijk met een röntgentoestel heeft een onderhoudscontract met de leverancier van het toestel, of met een andere deskundige organisatie, die het toestel jaarlijks controleert. Het aantal röntgenopnamen dat jaarlijks wordt gemaakt varieert enorm per praktijk; van minder dan 25 tot 30.000. Het toestel wordt meestal (93%) door de dierenarts zelf bediend. In een derde van het aantal praktijken kan dit ook door een assistente gebeuren.

Naast loodschorten en -handschoenen, die in alle praktijken worden gebruikt, maakt men in 82% van de praktijken ook gebruik van een schildklierkraag om de schildklier te beschermen en in een enkel geval (5%) van een loodbril ter bescherming van de ogen. De loodschorten worden op een enkele uitzondering na, naar het oordeel van de inspecteur, netjes en kreukvrij opgehangen bewaard. Dit hoort zo om vroegtijdige slijtage van de schorten te voorkomen. Volgens de medewerkers van de praktijken die ernaar zijn gevraagd, wordt tijdens het maken van röntgenopnamen altijd een loodschort gedragen, zowel door zichzelf als door de collega's in de praktijk.

In 93% van de praktijken worden er persoonlijke dosiscontrolemiddelen gedragen om de ontvangen stralingsdosis te bepalen.

Driekwart van de praktijken beschikt over schriftelijke instructies over de stralingsrisico's en de noodzakelijke hiertegen beschermende maatregelen. De meeste dierenartsassistenten weten dat de loodhandschoenen niet beschermen tegen de ioniserende straling uit de bundel van het röntgenapparaat, maar alleen tegen de straling die verstrooid wordt door het dier.

2.3.2 Overtredingen

Een aantal praktijken werkt met mobiele röntgenapparaten om buiten de eigen praktijkruimte röntgenopnamen te maken of foto's in een horizontale stralingsrichting te kunnen maken, bijvoorbeeld bij het maken van röntgenopnamen van ledematen van paarden. In dergelijke variabele stralingsrichtingen moet men extra alert zijn op het nemen van beheersmaatregelen, omdat de kans op het ontvangen van een dosis röntgenstraling veel groter is dan in een vaste röntgenopstelling. In dit project zijn 61 praktijken geïnspecteerd met mobiele röntgentoepassingen. In deze praktijken is gekeken of de voorschriften van de Kernenergiewet (KEW) worden nageleefd en de juiste beschermende maatregelen worden genomen.

Het resultaat van dit onderdeel van de inspectie was:

De praktijken die bijna in orde waren, hadden de KEW-zaken in principe goed voor elkaar, op één of enkele punten na. In de 39 praktijken met overtredingen, was het gemiddelde aantal overtredingen 2,4 per praktijk.

Op de volgende KEW-onderwerpen zijn de meeste overtredingen geconstateerd:

Overtreding	Overtredingen		Bezochte praktijken (N=61)	
	Aantal	In %	Aantal	In %
Stralingsbelasting niet geanalyseerd	25	26%	25	41%
Vergunning of melding niet in orde	22	23%	20	33%
Controle en onderhoud toestel en beveiligingsmiddelen	19	20%	19	31%
Personeel heeft geen persoonlijk dosiscontrolemiddel	7	7%	7	11%
Waarschuwingssignalering niet in orde	7	7%	7	11%
Overig	15	16%	-	-
Totaal	95	100%		

2.3.3 Risicoanalyse

Regelmatig is geconstateerd dat de praktijk de KEW-zaken in het algemeen goed had geregeld, maar dat een risicoanalyse van de stralingsblootstelling ontbrak. In 2010 komt er een leidraad beschikbaar voor het maken van een risicoanalyse. Daarom hebben de inspecteurs zich beperkt tot het wijzen van de dierenartsen op dit model en hen gestimuleerd dit model te gaan gebruiken, om zodoende aan de verplichting van een risicoanalyse te voldoen.

2.3.4 Geen KEW-vergunning of toestel niet gemeld

Voor het gebruiken van een röntgentoestel met een maximale hoogspanning van meer dan 100 Kilovolt, moet men een KEW-vergunning hebben. Wijzigingen in deze vergunning moeten worden doorgegeven aan het Agentschap NL, die ook zorg draagt voor het verlenen van KEW-vergunningen. Dit wordt nog al eens vergeten. Voor het gebruiken van röntgentoestellen met een lagere maximale hoogspanning kan een melding aan het Agentschap NL volstaan en is geen vergunning nodig. Deze melding moet gebeuren vóórdat een toestel wordt aangeschaft. Dit blijkt men niet altijd te weten.

2.3.5 Controle en onderhoud van toestellen en beveiligingsmiddelen

Jaarlijks moeten de röntgentoestellen en alle persoonlijke beschermingsmiddelen worden gecontroleerd. Van de röntgentoestellen wordt onder andere de werking van het diafragma en het lichtvizier en de doeltreffendheid van de afscherming van de lekstraling uit het apparaat gecontroleerd. De loodschorten en -handschoenen moeten jaarlijks tenminste visueel worden gecontroleerd op gebreken.

Opvallend vaak is geconstateerd dat dit niet (voldoende) gebeurt: Ondanks het feit dat volgens eigen zeggen 94% van de dierenartspraktijken een onderhoudscontract heeft met de leverancier van het toestel of met een andere deskundig bedrijf, worden deze controles niet in alle praktijken tijdig uitgevoerd, (of er kon geen bewijs van worden getoond). Ook werd met name de visuele controle van de loodschorten en -handschoenen nogal eens vergeten. Blijkbaar realiseren niet alle dierenartsen zich dat een jaarlijkse controle van deze persoonlijke beschermingsmiddelen óók moet gebeuren en dat dit niet valt onder het onderhoudscontract met de leverancier van het röntgentoestel.

2.3.6 Ontbreken van persoonlijke dosiscontrolemiddelen

In ruim 1 op de tien (11%) van de dierenartspraktijken met mobiele röntgentoestellen, constateerden de inspecteurs dat de dierenartsen en -assistenten geen persoonlijke dosiscontrolemiddelen hadden of droegen. Dit is kwalijk, omdat er bij het vasthouden van dieren tijdens het maken van röntgenopnamen, of bij het maken van opnamen van paarden, een flinke stralingsdosis kan worden ontvangen. Zo'n controlemiddel geeft inzicht in de ontvangen dosis.

2.3.7 Geen waarschuwingssignalering

De röntgentoestellen en ook de ruimte waarin de foto's worden gemaakt moeten duidelijk herkenbaar zijn. Dit om te voorkomen dat er per ongeluk mensen zo'n ruimte binnenkomen en ongewenst worden blootgesteld aan ioniserende straling. Ook hier bleek in ruim 1 op de tien praktijken (11%) deze waarschuwingssignalering niet (goed) aanwezig.

3 Conclusies, aanbevelingen en het vervolg

Voor diverse knelpunten in arbeidsomstandigheden zijn er oplossingen beschikbaar voor de dierenartspraktijk. Ze worden alleen nog niet voldoende gebruikt. Hier ligt een taak voor de beroepsvereniging. Aandacht voor implementatie van de Arbocatalogus voor de branche kan hierbij goede diensten bewijzen.

3.1 Conclusies: de doelstellingen m.b.t. arbeidsomstandigheden

De indruk van de inspecteurs was dat de dierenartspraktijken die in het project zijn geïnspecteerd zich bijna allemaal wel degelijk bewust zijn van de Arborisico's die er spelen en min of meer werk maken van de arbeidsomstandigheden. Dit laat onverlet dat er bij meer dan 1/3 van de praktijken één of meer overtredingen zijn geconstateerd. De dierenartsen waren zeer aanspreekbaar op de tekortkomingen en bereid deze op te heffen. Deze houding verklaart het relatief grote aantal praktijken dat slechts met het instrument "stimulering" is geconfronteerd.

Als naar de in paragraaf 1.1 geformuleerde doelstellingen wordt gekeken, is de conclusie dat het bezoek van de Arbeidsinspecteur er toe geleid heeft dat de naleving van de geïnspecteerde voorschriften uit de Arbowet in de bezochte praktijken is verbeterd. In elk type dierenartspraktijk spelen alle geïnspecteerde Arborisico's in meer of mindere mate. De maatregelen die beschikbaar zijn variëren per type praktijk; oplossingen voor de landbouwhuisdieren-dierenartsen, met name met betrekking tot fysieke belasting zijn vaak lastig te realiseren. Daarvoor zijn de dierenartsen afhankelijk van de situatie bij de veehouder. Wel probeert men hier door aanpassing van de werkwijze (bijvoorbeeld afwisselend links- en rechtshandig rectaal exploreren van koeien) zichzelf te beschermen tegen fysieke overbelasting en zijn er praktijken die veehouders met ergonomische voorzieningen tegen gereduceerd tarief helpen.

De meeste oplossingen die worden toegepast worden als zinvol ervaren. Zo blijkt het beter organiseren van het werk (bijvoorbeeld door het afschaffen van inloosprekuren) een goede maatregel tegen werkdruk.

3.2 Conclusies: de doelstellingen m.b.t. stralingsbescherming

Vergeleken met de naleving van de Arbeidsomstandighedenwet was de naleving van de Kernenergiewet minder goed; 49% versus 36% van de praktijken voldeden op de geïnspecteerde onderwerpen aan de respectievelijke wetgeving.

Voor een deel is dit te verklaren door het grote aantal praktijken waar een risicoanalyse voor de stralingswerkzaamheden ontbrak. Met het beschikbaar komen van een leidraad voor het maken van een risicoanalyse, zullen praktijken gemakkelijker aan deze verplichting kunnen voldoen.

De KEW-inspecteurs hadden de indruk dat de dierenartsen weliswaar bereid zijn de overtredingen op te heffen, maar daarin niet pro-actief zijn. In de afgelopen jaren is vaker geïnspecteerd in praktijken met mobiele röntgenapparatuur. Men wacht een inspectie af, volgt de instructies op en vervolgens verslapt de aandacht voor het onderwerp weer. De effecten van de KEW-inspecties zijn daarom vermoedelijk weer van beperkte duur. Uit de inspecties blijkt wel dat de dierenarts-assistentes zich bewust zijn van de risico's van het maken van röntgenopnames. Gelukkig zijn ze gemiddeld genomen goed voorbereid en weten ze wat te doen om de risico's te beperken.

3.3 Algemene conclusies

De houding van de geïnspecteerde dierenartsen ten aanzien van het onderwerp arbeidsomstandigheden (inclusief stralingsbescherming) is overwegend welwillend. Er zijn de nodige oplossingen en maatregelen beschikbaar. De beroepsvereniging KNMvD ondersteunt en levert informatie waar

mogelijk. Toch spreekt uit de inspectieresultaten over het algemeen een te grote mate van passiviteit. Er wordt door de praktijken onvoldoende gebruik gemaakt van de beschikbare instrumenten en/of maatregelen. Dit resulteert onder andere in te weinig aandacht voor het veilig werken met allerlei gevaarlijke stoffen, het ergonomisch op een goede manier belasten van het lichaam en het voorkómen van een zoönose.

Ook zouden er meer maatregelen genomen kunnen worden om de werkdruk van werknemers te verlichten.

Met name het onderwerp infectieziekten is zorgwekkend; In ruim een kwart van de praktijken zijn het afgelopen jaar dierenartsen of dierenartsassistenten zelf ziek geworden door contact met een ziek dier. De gezondheidsschade of uitval door ziekte is erg afhankelijk van het soort zoönose. Het werk hoeft niet persé belemmerd te worden, bijvoorbeeld bij een ringworminfectie. In sommige gevallen echter kunnen de gevolgen ernstig zijn, bijvoorbeeld het optreden van een spontane abortus bij een zwangere dierenarts door contact met een aborterende koe. Het feit dat er weinig overtreddingen zijn geconstateerd op dit onderwerp is volgens de Arbeidsinspectie geen reden om minder aandacht te besteden aan mogelijkheden om besmettingen door dieren te voorkómen. En eigenlijk geldt dit zelfde voor de andere geïnspecteerde onderwerpen.

3.4 Beleidsaanbevelingen voor de branche

De KNMvD timmert goed aan de weg voor wat betreft het informeren van hun leden over arbeidsomstandigheden. Er is een branche RI&E waarin de diverse Arborisico's in modules worden behandeld. Een KEW-module is hier onderdeel van.

Er is een Arbocatalogus ontwikkeld waar een groot aantal prioritaire risico's in is opgenomen, er is geïnvesteerd in het aanleren van "goede praktijken", bijvoorbeeld op het gebied van ergonomie. De houding van de dierenartsen ten opzichte van arbeidsomstandigheden is welwillend; men onderschrijft het belang van het onderwerp, echter, een positieve houding alleen is niet genoeg. Op enkele punten acht de Arbeidsinspectie serieuze investeringen nodig.

1. Fysieke belasting

Als veroorzaker nummer één van (vroegtijdige) arbeidsongeschiktheid, blijft aandacht voor het terugdringen van fysieke belasting, het zoveel

mogelijk voorkomen of verlichten daarvan van groot belang.

De Arbeidsinspectie beveelt de branche aan om verder onderzoek te (laten) doen naar concrete oplossingen voor met name ergonomische werkplekinrichtingen en hulpmiddelen op locatie bij de veehouder. Ook in de opleiding dient kennis van en aandacht voor ergonomie prominenter onderdeel te zijn van de voorbereiding op de latere beroepspraktijk. Sinds drie jaar krijgen alle diergeneeskunde-studenten een dag veterinaire ergonomie. Dat is een goede zaak. Naast aandacht voor deze problematiek in de vorm van een apart thema, acht de Arbeidsinspectie het van belang bij alle vakken daar waar aan de orde ergonomische aspecten mee te nemen.

2. Stoffen en straling

De aandacht voor het veilig omgaan met gevaarlijke stoffen in dierenartspraktijken kan beter. Bijna eenderde van de praktijken schoot op dit terrein te kort. Ook moeten praktijken gestimuleerd worden regelmatig de RI&E te actualiseren.

De stralingsbescherming vereist ook dat dierenartsen regelmatig in actie komen om terugkerende verplichtingen in te lossen. Een instrument dat hier misschien bij kan helpen is de speciale KEW-brochure die de Arbeidsinspectie in mei 2010 heeft toegestuurd aan alle dierenartspraktijken.

3. Zoönosen

De Arbeidsinspectie is voorstander van het beter registreren van zoönosen onder de beroepsgroep om op deze manier beter inzicht te krijgen in het verloop, eventuele trends en ook meer grip te krijgen op betere en effectieve maatregelen om zoönosen zoveel mogelijk te voorkomen.

4. Werkdruk

In de Arbocatalogus worden maatregelen genoemd om het onderwerp werkdruk in de praktijk te benaderen. Deze maatregelen, én andere maatregelen, zoals in dit rapport als mogelijke oplossingen worden genoemd, moeten onder de aandacht van de dierenartsen worden gebracht.

Tot slot: De kunst is nu om de aandacht voor arbeidsomstandigheden de komende jaren op peil te houden. Het risico bestaat dat een onderwerp als arbeidsomstandigheden, dat niet de "corebusiness" van een bedrijf is, snel weer naar de achtergrond verdwijnt. Met het oog op vergrijzing van de beroepsgroep, de introductie van steeds weer nieuwe infectieziekten die ook besmettelijk blijken voor de mens en de onoverkomelijke fysieke aanslag op het

lichaam bij bepaalde dierenartsverrichtingen, is het des te belangrijk om hier blijvend in te investeren. De branche-organisatie (KNMvD) heeft laten weten de aanbevelingen van de Arbeidsinspectie serieus te nemen. De faculteit Diergeneeskunde van de UU is in overleg met de KNMvD een grootschalige enquête over arbeidsomstandigheden onder dierenartsen begonnen. Verder wordt er binnenkort gestart met een campagne over preventie van arbeidsongeschiktheid. De Arbeidsinspectie volgt de ontwikkelingen in de branche nauwgezet. Nieuwe inspecties naar met name de naleving van de Kernenergiewet zijn voorzien.

Colofon

Projectnummer A911

Projectleider

J.G.M. van Vlerken

Projectsecretaris

E. Sikkens

Oudenoord 6

Postbus 820

3500 AV Utrecht

Telefoon 0800 - 2700000

vijfkeerblauw | So8-281377